

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ВИНОГРАДАРСТВА В ХЕРСОНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

ПОПОВА М.М., АСПИРАНТ*,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМ. П. ВАСИЛЕНКА

В статті проаналізовано стан виноградарства Херсонської області в динаміці з 2000 року, обозначены основныe проблемы его функционирования в современных условиях и приоритетные направления развития отрасли.

The article analyzes state viticulture of Kherson region in dynamics since 2000, indicated the main problems his functioning in the modern terms and priority direction industry development.

Постановка проблеми. Виноградарство є традиційною і однією із найбільш ефективних галузей агропромислового комплексу Херсонської області. Маючи в 2011 році питому вагу виробленої продукції рослинництва 5% у загальному обсязі по країні, винограду в цей рік на Херсонщині вироблено 9,8% від загальнодержавного обсягу (для порівняння – виробництво зернових культур складо 4,4%, соняшника - 4,8%, плодів та ягід - 4,6%, продукції тваринництва – 2,6%) [1]. Однак, перехід виноградарської галузі Херсонщини на ринкові засади функціонування супроводжується сьогодні такими негативними тенденціями розвитку, як різке зменшення обсягів виробництва та споживання винограду і виноградної продукції; істотне скорочення площ виноградників; збитковість виробництва в більшості сільськогосподарських підприємств, які займаються вирощуванням винограду і, як результат втрата конкурентних позицій на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Все вказане свідчить про необхідність термінових і радикальних заходів щодо найшвидшого відродження виноградарства в Херсонській області, а це, в свою чергу, потребує пошуку резервів, шляхів і напрямів підвищення його ефективності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Дослідженню відродження виноградарства та виноробства в Україні та її регіонах,

* Науковий керівник – Маренич Т.Г., д.е.н., професор

огляду та аналізу найважливіших проблем як теоретичного, методичного, так і прикладного характеру присвячені праці багатьох провідних вітчизняних науковців: А.М.Авідзба, О.М. Гаркуші, А.Н. Бузни, А.М. Худолій, І.І. Червена, Д.Ф. Чухна, та інших авторів [2].

Розвитку галузі в сьогоденні реаліях надано велику увагу в наукових працях співробітників Національного наукового центру «Інститут виноградарства і виноробства ім. В.Є.Таїрова» Мулюкиної Н.А., Джабурия Л.В., Національного інституту винограду і вина «Магарач» І.Г.Матчиної, Д.Б.Волинкіної [3]. Науковцями проаналізовано сучасний стан виноградарської галузі України і регіонів, розроблені загальні методичні підходи щодо оцінки ефективності функціонування галузі та концепції її подальшого розвитку.

Проте, динамічні зміни економічної ситуації в країні, подальший розвиток ринкових відносин в усіх галузях господарства, в тому числі АПК, наявність потужного невикористаного потенціалу виноградарської галузі країни наочно свідчать про подальшу необхідність вивчення та пошуку шляхів вирішення проблем, які гальмують розвиток виноградарсько – виноробних підприємств та стримують їх можливість ефективно працювати в жорсткому конкурентному середовищі.

Формування цілей. Мета статті – на основі глибокого економічного аналізу сучасного стану виноградарської галузі в Херсонській області виявити головні проблеми її функціонування та визначити шляхи і пріоритетні напрями подальшого розвитку для досягнення високого рівня конкурентоспроможності галузі області на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Виклад основного матеріалу. Сучасний рівень економічного стану виноградарства – пріоритетної галузі сільського господарства Херсонської області – потребує пошуку шляхів виходу із кризового стану. Незадовільне використання природного і економічного потенціалу Херсонщини для розвитку виноградарства, низька рентабельність його виробництва призвели до різкого скорочення інвестувань в галузь. Тому виключно актуальним в ринкових умовах господарювання Херсонської області стала проблема підвищення економічної ефективності виробництва винограду.

Оцінка розвитку виноградарства в Херсонській області свідчить,

що площі виноградників з роками поступово скорочуються, а урожайність винограду характеризується нестабільністю з великою варіацією, що безпосередньо впливає на обсяг валового збору (табл. 1) [4].

Таблиця 1

**Основні показники виробництва винограду
в Херсонській області**

	1990	1995	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2010 р. у % до 1990 р.
Площа виноградних насаджень, тис. га	20,4	17,2	6,9	7,0	6,8	7,3	7,3	7,1	34,8
в тому числі в плодоносному віці	15,6	15,2	5,4	5,5	3,4	5,1	4,9	4,5	28,9
Урожайність, ц /га	43,8	25,4	49,2	65,4	58,4	82,3	83,0	65,3	149,1
Виробництво винограду, тис. т.	68,3	38,6	26,3	36,1	19,8	41,7	40,9	29,3	42,9

Як видно з табл.1, площі виноградних насаджень за 20 років скоротилися майже в 3 рази, при чому тенденція до скорочення зберігається і по теперішній час.

Урожайність виноградних насаджень у двічі-тричі нижча, ніж та, яку забезпечують кліматичні умови Херсонщини, природна родючість ґрунту та потенційні можливості виноградної лози. Значне зростання урожайності у 2008 – 2009 роках, на жаль, було припинено літньою посухою 2010 року, в наслідок чого її показник впав до рівня 2005 року. Все це негативно вплинуло на обсяг виробництва винограду та привело до його різкого скорочення в 2010 році в порівнянні з 2009 роком на 28,4%.

Динаміка урожайності винограду в області за останні роки, представлена на рис. 1, наочно говорить про те, що єдиної тенденції в її зміні немає. Різкі коливання урожайності є свідченням змін у рівні агротехніки та інших економічно – організаційних чинників, а також неабиякої залежності від погодних умов (Херсонська область найбільш посушлива серед південних областей України, вся її територія розташована в зоні сухого Степу, отже посухи спостерігаються тут кожні 5 – 6 років) [4].

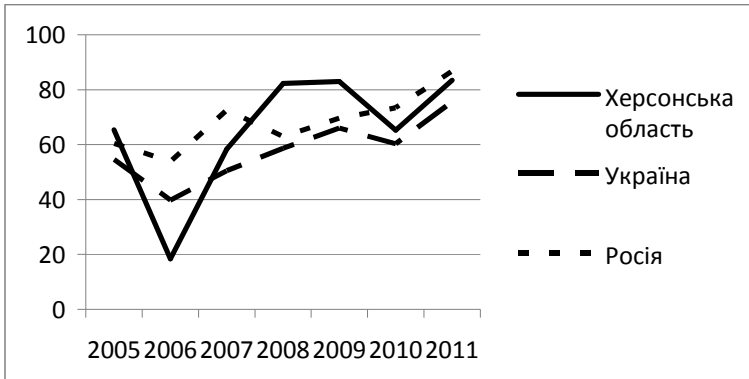

Рис. 1. Динаміка урожайності винограду за 2005 – 2011 роки

Слід зазначити, що хоча рівень урожайності виноградників в Херсонській області і перевищує середній показник по Україні, він все ж нижчий, ніж у найближчого сусіда – Росії [5].

Проведений аналіз обсягів виробництва винограду сільськогосподарськими підприємствами Херсонської області за період 1913 – 2010 років (рис. 2) показує, що при відносно стабільних показниках обсягу виробництва та навіть деякому його нарощуванню з 2008 року (що є логічним, враховуючи і збільшення урожайності в ці роки (рис. 1), дається ознаки залежність результатів діяльності виноградарських підприємств від негативних природних чинників. Наразі, внаслідок посухи минулого року обсяги виробництва винограду в 2012 р. в Херсонській області скоротились на 23,1% в порівнянні з 2011р. і склали 394,5 тис. ц.

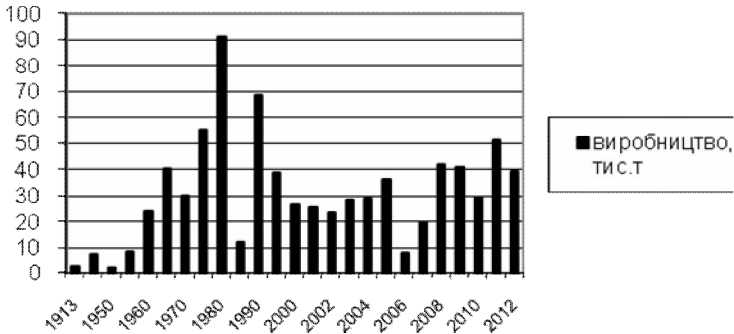

Рис. 2. Виробництво винограду в Херсонській області у 1913 – 2012 роки

Слід відзначити, що не всі райони області придатні для вирощування винограду. Оскільки Херсонська область розташована в зоні ризикованого землеробства, такі райони як Великолепетиський, Верхньорогачицький, Високопільський, Горностаївський, Іванівський, Нижньосірогозький, Чаплинський не досить придатні для вирощування винограду. Статистичні дані функціонування виноградарсько – виноробного підкомплексу Херсонщини вказують на те, що виноградарство має товарне значення лише у 5 з 19 районів області, які забезпечують 92,0% валового збору. На сьогодні основними регіонами вирощування винограду в Херсонській області є Бериславський, Білозерський, Голопристанський, Цюрупинський райони та м. Нова Каховка.

В цілому, в Херсонській області зареєстровано 21 підприємство виноградарсько – виноробного підкомплексу. Але в умовах ринкової економіки та мінімальної державної підтримки не багатьом виноградарським підприємствам Херсонщини вдалося зберегти рентабельне виробництво. За даними на 01 січня 2011 року в області більш – менш успішно працює лише 5 підприємств, з яких одним із потужніших є агрофірма – радгосп «Білозерський», спеціалізацією якого є виробництво та переробка плодово – ягідної та виноградної продукції. Показники виробництва винограду в господарстві представлені в табл. 2.

Таблиця 2

**Основні показники виробництва винограду
в агрофірмі – радгосп «Білозерський» Херсонської області**

	2008	2009	2010	2011	2012
Площа плодоносних насаджень, га	684,00	824,00	821,00	850,10	886,60
Валовий збір, т	888843,00	77585,00	30948,00	89561,00	53330,70
Виробнича собівартість, тис. грн.	15598,40	12483,80	13238,40	29426,40	25139,40
Виробнича собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	229,50	279,10	133,50	321,00	220,00
Повна собівартість, тис. грн.	267,40	322,10	149,90	347,00	247,30
Чистий дохід (виручка) від реалізованої продукції, тис. грн.	424,60	636,30	-	438,60	220,30
Рівень рентабельності, %	73	110,9	-	33,9	0,12

Хоча агрофірма – радгосп «Білозерський» є лідером виноградарства та виноробства на Херсонщині, показники таблиці наочно свідчать, що галузь області переживає не найкращі часи.

В той же час, незважаючи на загальну тенденцію зменшення площ під виноградниками в області, це господарство має стабільну тенденцію до послідовного нарощування площ плодоносних насаджень за рахунок закладки нових виноградників. При цьому, на відміну від багатьох інших підприємств даної галузі в «Білозерському» останні роки спостерігається відносний баланс між викорчуваними та насадженими площами. Так, в 2010 році закладено нових виноградників на площі 58,00 га, викорчувано – 58,22 га, в 2011 році – 18,71 га та 18,67 га відповідно, що в умовах загальної кризи в галузі є дуже позитивним.

Окрема тема розвитку виноградарської галузі – сортовий склад виноградних насаджень. У переважній більшості господарств Херсонської області виноградарство представлено старими насадженнями та малопродуктивними сортами, які потребують оновлення на 7 – 8% площі щорічно.

З огляду на те, що Херсонщина – це курортна приморська зона України, вважаємо, що значні площі виноградників тут доцільно було б віддати столовим сортам дуже раннього та раннього термінів

достигання – Восторг, Молдова, Таврія, Аркадія, Кеша та ін. Кращими оздоровленими клонами класичних технічних сортів винограду для Херсонщини, які, до речі, успішно вирощуються і в «Білозерському» є Шардоне, Аліготе, Совіньйон зелений, Ріслінг рейнський, Піно Грі, Мускат Одеський, Фетяска, Сапераві, Бастардо Магарачський та ін.

При цьому для підвищення ефективності даної галузі паралельно постає питання налагодження виробництва необхідної тари для збирання та реалізації столового винограду, розширення мережі холодильників для короткотермінового та тривалого зберігання. Зокрема, на сьогодні «Білозерський» має холодильників для одночасного зберігання плодів на 7,1 тис. тон, що становить 50% від потреби. У 2012 році тут розпочато будівництво холодильника РГС потужністю 3000 тон, перша черга (1600 тон) якого планується до введення в експлуатацію в 2013 році [6].

Слабкою ланкою виноградарсько – виноробної галузі Херсонщини є стан розсадництва. У всіх виноградарських країнах закладання нових і реконструкція існуючих виноградників здійснюється тільки сертифікованим сортами. В Херсонській області на сьогодні майже цілком зруйнована мережа виноградних розсадників. В 2012 році вирощуванням розсади займалися всього 3 господарства, одне з яких – агрофірма – радгосп «Білозерський» - один з лідерів України в галузі розсадництва, де на площі 90 га вирощують елітні щеплені виноградні саджанці – щороку до 3 млн. шт.

Низький стан забезпечення виноградарської галузі технікою – ще один із головних факторів (за виключенням несприятливих природних умов), що в останні роки призводить до значних втрат урожаю та зниженню ефективності виробництва. Зокрема, в «Білозерському» ця проблема вирішується шляхом поліпшення матеріально – технічного забезпечення, збільшення витрат на підтримку робочого стану машино – тракторного парку: для догляду за виноградними саджанцями (власноручно створено висококласовий трактор на основі звичайного Т – 70). У найближчому майбутньому агрофірма планує збір винограду спеціальними комбайнами, для чого вже ведуться посадки площ з дотриманням вимог механічного збору урожаю [6]. Оснащення виноградарських підприємств культиваторами, чеканочними машинами та іншою спеціалізованою технікою, не зважаючи на значні капіталовкладення на початковому

етапі, дозволило б забезпечити ефективний догляд за виноградними саджанцями на рівні існуючих світових стандартів.

Висновки. Кризовий стан економіки України згубно подіяв на виноградарську галузь Херсонщини. В той же час проведений аналіз наочно демонструє, що Херсонська область має значний нереалізований потенціал у виноградарстві.

Пріоритетними завданнями для відродження виноградної галузі Херсонщини та підняття рівня її конкурентоспроможності є: відновлення і розширення площ виноградників; доведення урожайності винограду до європейського рівня; удосконалення сортименту виноградних насаджень з урахуванням місцевих природно – кліматичних особливостей; відновлення та розвиток мережі виноградних розсадників; розвиток технологічної і технічної бази виноградарських господарств та широке застосування ресурсозберігаючих технологій.

Вирішення цих проблем дасть змогу забезпечити підвищення рівня ефективності виробництва виноградарських підприємств Херсонської області, відродження галузі в регіоні, підвищення конкурентоспроможності херсонських виробників виноградної продукції на українському ринку.

Література.

1. Економічні проблеми розвитку сільського господарства в сучасних умовах ринку [Електронний ресурс]: – Режим доступу: http://www.confcontact.com/2012_11_29/2_makarenko.htm
2. Гаркуша О.М. Проблеми розвитку виноградарсько – виноробного підкомплексу України// Економіка АПК. – 2000.
3. И.Г.Матчина Д.Б.Вольнкина. Виноградарство как основа отечественного виноделия [Електронний ресурс]: (Виноградарство и виноделіе). – Режим доступу: <http://www.nbuu.gov.ua>.
4. Статистичний щорічник Херсонської області за 2011 рік: [Електронний ресурс]/ Офіційний сайт Головного управління статистики у Херсонській області – Режим доступу: <http://www.ks.ukrstat.gov.ua>
5. Экспертный анализ мирового рынка вин. Краснодар, 2012. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.kubanexport.ru/download/wines_analysis.pdf
6. Агрофірма радгосп «Білозерський»: з минулого – в майбутнє. Фото розповідь/ ПП «Дрінкс Гелері», К. – 2010.